

ДОКТРИНАЛЬНЕ РОЗУМІННЯ ВНУТРІШНІХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

DOCTRINE UNDERSTANDING OF THE INTERNAL FUNCTIONS OF THE STATE IN THE CONTEXT OF PROVIDING NATIONAL SECURITY

Зубкова Л.А., к.ю.н.,
старший науковий співробітник секретаріату Вченої ради
Національна академія внутрішніх справ

У статті розглянуто основні правознавчі підходи до розуміння функцій держави. Наголошено, що теорія функцій держави має важливе теоретичне і практичне значення для вирішення комплексу політичних та соціально-економічних завдань, які постають перед державою і суспільством на певних етапах їх розвитку. Саме через функції держави відбувається реалізація тих конституційних та законодавчих положень, в яких відображається динаміка розвитку держави. Зростання кількості здійснюваних державою функцій, розширення їхнього змісту, удосконалення форм і методів реалізації пов'язано з новими глобалізаційними реаліями з якими зіткнулася Україна й утвердженням, у цих умовах, суверенних національних інтересів. Тому кількість і обсяг здійснюваних державою функцій обумовлюється пануючою в суспільстві концепцією державно-правового розвитку, а також співвідношенням держави і суспільства у питанні досягнення цілей та вирішення завдань, що постають на відповідному етапі розвитку.

Визначено внутрішні функції як основні напрями внутрішньої діяльності, в рамках верховенства права, спрямовані на розв'язання конкретних завдань за напрямками розвитку громадянського суспільства та спрямуванням на демократизацію суспільного життя, захист прав і свобод людини і громадянина, забезпечення принципів соціальної справедливості.

Звернута увага, що схожість, аналогічність або збіг основних функцій багатьох існуючих сьогодні держав свідчить про зближення їх соціальної сутності і про втілення нового політичного мислення у сучасні міжнародні відносини, про посилення взаємозалежності і взаємозв'язку всіх країн, про об'єктивно зумовлену поступову консолідацію зусиль більшості народів світу у розв'язанні надто серйозних глобальних проблем, у тому числі воєнного характеру. Тому варто прогнозувати появу нових, стратегічних напрямів діяльності України, залежно від конкретно-історичних умов, а окремі елементи (підфункції) певної функції можуть набувати самостійного значення, ставати окремими функціями – функція забезпечення національної безпеки, яка визначатиме актуальні загрози та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України й окреслить основи для планування і реалізації державної політики у відстоюванні незалежності і державного суверенітету; відновленні територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільному розвитку, насамперед розвитку людського капіталу; захисті прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейській і євроатлантичній інтеграції.

Ключові слова: функція держави, верховенство права, глобалізація, законність, реформування, національна безпека.

The article examines the main jurisprudential approaches to understanding the functions of the state. It is emphasized that the theory of the functions of the state has an important theoretical and practical significance for solving a complex of political and socio-economic tasks that appear before the state and society at certain stages of their development. It is through the functions of the state that those constitutional and legislative provisions are implemented, which reflect the dynamics of the state's development. The increase in the number of functions performed by the state, the expansion of their content, the improvement of forms and methods of implementation is connected with the new globalization realities that Ukraine has faced and the assertion, in these conditions, of sovereign national interests. Therefore, the number and scope of the functions performed by the state is determined by the concept of state-legal development prevailing in society, as well as the relationship between the state and society in the matter of achieving goals and solving tasks that arise at the appropriate stage of development.

Internal functions are defined as the main directions of internal activity, within the framework of the rule of law, aimed at solving specific tasks in the directions of civil society development and aiming at the democratization of public life, protection of human and citizen rights and freedoms, ensuring the principles of social justice.

Attention is drawn to the fact that the similarity, analogy or coincidence of the main functions of many states existing today indicates the convergence of their social essence and the implementation of new political thinking in modern international relations, the strengthening of interdependence and interconnection of all countries, the objectively determined gradual consolidation of efforts most peoples of the world in solving too serious global problems, including those of a military nature. Therefore, it is worth predicting the emergence of new, strategic areas of Ukraine's activity, depending on specific historical conditions, and individual elements (sub-functions) of a certain function may acquire independent significance, become separate functions - the function of ensuring national security, which will determine current threats and corresponding goals, tasks, mechanisms for the protection of Ukraine's national interests and outline the basis for planning and implementation of state policy in defense of independence and state sovereignty; restoration of territorial integrity within the internationally recognized state border of Ukraine; social development, primarily the development of human capital; protection of rights, freedoms and legitimate interests of citizens of Ukraine; European and Euro-Atlantic integration.

Key words: function of the state, rule of law, globalization, legality, reformation, national security.

Постановка проблеми. В умовах, коли Україна визначила вступ до Європейського Союзу як стратегічний курс, особливої актуальності набувають дослідження тенденцій та наслідків державно-правового розвитку в умовах інтеграції. Поглиблення конституційної та політичної реформи, визначення оптимальних форм державного правління в країні, усвідомлений європейський вибір – характерні риси української дійсності, яка потребує перегляду окремих положень теорії функцій Української держави.

Дослідження функцій держави допомагає реально оцінити її можливості, розкрити демократичний потенціал і сприяє більш глибокому розумінні механізму взаємодії з іншими структурами суспільства у вирішенні найбільш важливих політичних, економічних, соціальних, культур-

них, ідеологічних, екологічних завдань. Оптимальність організації держави безпосередньо залежить від того, наскільки повно і чітко сформульовано її завдання і визначені функції і чи може вона їх самотужки здійснювати.

Розв'язання цих проблем значною мірою залежить від ефективності реалізації внутрішніх функцій Української держави, їх фінансового, організаційного і правового забезпечення, поглиблення політичної та правової реформи, впровадження демократії європейського зразка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад в дослідження теорії демократичної, правової держави зробили вітчизняні вчені – В. Д. Бабкін, Ю. М. Бисага, С. Д. Гусарев, А. М. Колодій, М. І. Козюбра, В. В. Копейчиков, В. О. Котюк, А. Ю. Олійник, В. В. Оно-

пенко, В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, В. М. Селіванов, О. В. Скрипнюк, О. Д. Тихомиров, Ю. С. Шемшученко та ін. Здобутки цих та інших науковців містять низку системних положень і висновків, які прямо або опосередковано стосуються предмету статті. Проте, аналіз сучасної наукової літератури засвідчив, з одного боку, про підвищення інтересу представників різних галузей наукового знання до проблематики функцій держави, з іншого, – про плюралізм наукових позицій, методологічних підходів, про необхідність додаткового осмислення внутрішніх функцій відповідно до реалій правової дійсності України.

Виклад основного матеріалу. Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються у державно-правовому житті українського суспільства мають значний вплив на розвиток функцій соціальної, правової держави, зокрема: а) розбудова соціальної, правової держави в Україні відбувається одночасно із становленням громадянського суспільства, яке суттєво впливає на розвиток функцій держави; б) якісні зміни у системі міжнародних відносин що посилюють взаємозалежність держав при вирішенні спільних завдань планетарного масштабу; в) діяльність міжнародних організацій, що в умовах глобалізації перебирають на себе частину повноважень національної держави; г) становлення органів місцевого самоврядування, що приймають участь у вирішенні спільних із державою завдань. Вивчення зазначених чинників та умов сучасного правового розвитку, здатність їх наукового обґрунтування та прогнозування сприятимуть прискоренню реалізації політичної і правової реформи, піднесенню на якісно новий рівень діяльності органів державної влади [1, с. 11–12].

На думку, В. Ф. Погорілка, функції держави – це основні напрями або види діяльності держави. Як напрями діяльності вони опосередковують зміст її діяльності, а як види – форми діяльності. При цьому від інших напрямів та видів діяльності (мети, завдань тощо) функції держави відрізняються тим, що вони є найбільш загальними та постійними напрями або видами [2, с. 9]. На сьогодні найбільш поширеним є підхід, відповідно до якого функції держави характеризуються як основний напрям їх соціального призначення. У цьому аспекті, П. Рабінович і Ю. Лобода зазначили, що «соціальна сутність держави» полягає в її «здатності забезпечувати – у процесі свого функціонування і розвитку – задоволення основних потреб усього суспільства, а також створювати умови для можливого, за наявних конкретно-історичних обставин, задоволення потреб і інтересів окремих груп індивідів та їхніх спільнот» [3, с. 41].

Тут варто зауважити, що зміст соціальної функції соціальної, правової держави розкривається через діяльність держави, спрямовану на: а) усунення або пом'якшення можливого соціального напруження в суспільстві, вирівнювання соціального положення людей, розвиток всіх галузей соціальної сфери; б) забезпечення державних стандартів та соціальних гарантій, гідного рівня життя кожному громадянину, незалежно від місця його проживання шляхом створення соціальних програм, раціонального оподаткування та організаційно-розподільчих механізмів; в) подолання прірви у соціальному становищі людей, коли спостерігаються, з одного боку, надприбутки, а, з іншого – масова бідність, безробіття, свавілля чиновників [4, с. 45–46].

У визначенні функцій держави повинні бути враховані нові сучасні реалії, які характеризуються поєднанням у змісті функцій демократичних змін, для яких притаманні гуманна сутність, загальнолюдський зміст і соціальна спрямованість, інтеграція у світовий та європейський економічний, соціальний і правовий простір [5, с. 62]. Це визначення констатує такі особливі риси внутрішніх функцій демократичної, соціальної, правової держави: основні напрями її діяльності, без яких держава як демократична,

соціальна, правова на цьому історичному етапі розвитку або ж протягом свого існування не зможе виконувати свої обов'язки; у них предметно виражається найбільш глибинне і стійке у діяльності держави – її сутність; розкривають безпосередній зв'язок між сутністю держави, її соціальним призначенням, завданнями, що реалізується через відповідні демократичні механізми; характеризують її класову, національну і загальнолюдську сутність; внутрішні функції демократичної, соціальної, правової держави спрямовані на розв'язання стратегічної мети держави шляхом реалізації соціально значущих завдань, а їх діяльність набуває практичної спрямованості; аналіз внутрішніх функцій дозволяє розкрити демократичний зміст, гуманістичну сутність та соціальну спрямованість діяльності Української держави як демократичної, соціальної, правової, виявити як позитивні тенденції, так і недоліки в роботі державних інституцій [6, с. 284].

Варто зауважити, що насправді, головним фактором для формування/обмеження функцій держави виступає Конституція, у ширшому розумінні – конституціоналізм. Функції сучасної держави значною мірою окреслюються конституціями, а, крім того, слід розуміти, що останні також визначають межі обсягу відповідної державної діяльності. В останні століття сформований конституціоналізм став головним фактором лімітації розсуду держави щодо людини і суспільства. Тому, недоліком таких підходів, вочевидь, є фактичне змішування достатньо широкого кола взаємопов'язаних, але при цьому самостійних правових категорій, які, без сумніву, необхідно розрізнявати. Інакше це аж ніяк не вносить ясність у сутність проблеми, а лише її ускладнює. Звісно, що перелік функцій держави охоплює ключові напрями її діяльності [7, с. 35]. Однак постає питання про фактори (чинники), які впливають на формування цього переліку функцій, зокрема:

– основні проблеми, які постають перед суспільством, яке конституювало державу. Наприклад, Законодавство про права та свободи людини і громадянина в Україні відповідає високим міжнародно-правовим стандартам; закладена демократична концепція взаємовідносин людини і держави, при якій людина в Україні визнається найвищою соціальною цінністю; змінюються співвідношення і роль структурних елементів правового статусу громадянина, оскільки на перший план виходять не його обов'язки, а права і свободи. Разом з цим сучасному правовому статусу громадян України притаманна слабка соціально-правова захищеність, недостатня гарантованість прав і свобод, відсутність усіх необхідних забезпечуючих механізмів (ст. 3 та 17 Конституції України) [8]. З цього випливає, що, прямо передбачаючи й інші функції, акцентуючи на «найважливіших» із них Основний Закон зазначає головну з них – гарантування прав і свобод людини, тобто таку конституційну цінність, яка через формулювання «зміст і спрямованість держави» визначає всі функції Української держави;

– прийняття політичною елітою держави взаємозв'язку ідентифікації суспільних проблем (встановлення їх достовірності) з пріоритетами державної діяльності в короткотерміновій перспективі. Таке сприйняття засноване на конституційних механізмах народного суверенітету, який зовні виражається через демократичний політичний процес, у ході якого суб'єкти переконують суспільство в пріоритетності проблем [9, с. 134];

– глобалізація, яка створює світовий правовий простір, в якому здійснюються функції держави. Занепокоєння еліт щодо «тиску» на традиційні суверенні права держави з боку нових тенденцій глобального світу. В цьому контексті продуктивною є ідея про те, що зовнішні впливи є системними проявами так званого нового світового порядку, а відповідно і позначаються водночас на цілій низці сфер суспільних відносин країни, змінюючи глибинні параметри її існування [10, с. 233].

Як зазначали з цього питання В. Лемак і О. Лемак, перелік функцій держави містить не всі, а лише основні напрями діяльності держави, котрі, своєю чергою, обумовлені найбільш гострими проблемами, які стоять перед суспільством; розумінням необхідності зосередження організаційних зусиль держави на певних пріоритетах, що виходить із боку персонального субстрату державного апарату (передовсім політичної еліти) [11, с. 109–110].

Тому, підтримуємо сучасників, що функції сучасної держави – це постійні напрями її діяльності в рамках верховенства права, які відображають пріоритети у вирішенні суспільних проблем. Обсяг функцій держави визначається масштабністю суспільних викликів, з одного боку, а з іншого боку, – засобами обмеження державної діяльності, які переважно мають конституційний характер [7, с. 39].

На думку В. І. Сало, до основних ознак функцій держави варто віднести такі:

визначаються основними соціально значущими напрямками її діяльності;

стійка предметна діяльність, без якої держава не може обійтися протягом всього або даного етапу існування. Зміст кожної функції держави складається із сукупності однорідних аспектів державної діяльності. Відповідно схожі сторони державної діяльності об'єднуються в одну функцію, виходячи із специфіки і характеру тих суспільних відносин, на які вони впливають. Різниця в об'єкті впливу, специфіка відповідних суспільних відносин, на які держава впливає в процесі своєї діяльності, є найважливішим критерієм, що дозволяє відмежувати одну функцію від іншої;

відображають сутність і соціальне призначення держави, збереженні конкретного суспільства, забезпеченні його цілісності та розвитку в системі координат, які задані його цінностями, потребами і пріоритетами;

безпосередня обумовленість завданнями і цілями, які зумовлюють необхідність держави реагувати на вплив внутрішнього та зовнішнього середовища;

системний характер здійснення притаманними їй методами і формами [12, с. 31–33].

У свою чергу О. О. Бандура зазначає, що особливий вплив на становлення нових і розвиток вже існуючих функцій держави мають: процес розбудови суспільства, що частково перебирає на себе повноваження держави, суттєво впливає на зміст функцій, форми і методи їх реалізації; вплив міжнародного середовища, що виявляється у посиленні взаємозалежності держав при розв'язанні загальнопланетарних проблем та розширенні їх багатостороннього і двостороннього співробітництва у різних сферах суспільного життя; зростаюча роль органів місцевого самоврядування у розв'язанні суспільних проблем; створення сприятливих політичних, економічних, соціальних, духовних й інших внутрішніх і зовнішніх умов; укріплення фінансових, організаційних, правових форм і методів реалізації функцій, удосконалення нормативно-правової бази діяльності держави; посилення гармонічного поєднання новизни, що впливає з демократичного змісту сучасної держави, і наступництва окремих елементів від попередньої держави [13, с. 17].

У виборі методів, апарат сучасної української діяльності має ґрунтуватися на принципах народовладдя, соціального партнерства, взаємної відповідальності держави й особи, для реалізації яких все більшого значення набувають методи заохочення, компромісу, договірний метод – найбільш сприятливі для розв'язання проблем в умовах демократичного суспільства, звуження сфери примусу та розширення сфери переконання. Формами реалізації внутрішніх функцій демократичної, соціальної правової держави є різні способи діяльності державних органів: правотворчість, правозастосування, правоохоронна та ін.

Правові та організаційні форми діяльності сучасної Української держави характеризуються однаково важли-

вим значенням у вирішенні завдань соціального розвитку країни. Найбільш поширеними правовими формами діяльності слід визнати правотворчу та правозастосовчу. Серед організаційних форм актуалізуються організаційно-економічна, політико-правова, договірна [1, с. 75].

В еволюції Української державності, її основних напрямів відбувається процес спадковості і водночас діє механізм оновлення функцій держави: тобто, сучасна держава зберігає те позитивне, що було накопичено в діяльності радянської держави на попередньому етапі розвитку суспільства у всіх сферах суспільного життя. На появу нових функцій Української держави впливають нові завдання, демократичні умови життєдіяльності українського суспільства. Взаємозв'язок внутрішніх функцій і завдань, які вирішує держава, проявляється у тому, що: виникнення нових функцій і наповнення новим змістом старих залежить від складності завдань, які стають перед суспільством в його історичному розвитку, цілей, які вирішує певна держава; не лише нові завдання ведуть до появи нових функцій, але й самі ці функції поряд з їх реалізацією у нових умовах сприяють появі нових завдань; здійснюючи свої функції держава тим самим вирішує завдання, поставлені перед нею з управління суспільними процесами, а її діяльність, як соціальної, правової набуває гуманістичної сутності, практичного виміру, демократичного змісту, соціальної спрямованості [14, с. 50].

Сучасна держава виконує менший за обсягом, але оновлений набір функцій, зокрема: функцію захисту прав і свобод людини та громадянина; економічну функцію; соціальну функцію; функцію сприяння розвитку культури та виховання; функцію забезпечення законності та правопорядку; екологічну функцію. Ці функції уможливають розкрити демократичний зміст, гуманістичну сутність та соціальну спрямованість діяльності держави як соціальної, правової.

Взаємозв'язок функцій, завдань і форм їх реалізації проявляється у тому, що: виникнення нових функцій і наповнення новим змістом старих залежить від складності завдань, які стають перед суспільством в його історичному розвитку, цілей, які вирішує певна держава; не лише нові завдання ведуть до появи нових функцій, але й самі ці функції поряд з їх реалізацією у нових умовах сприяють появі нових завдань; здійснюючи свої функції держава тим самим вирішує завдання, поставлені перед нею з управління суспільними процесами, а її діяльність, як соціальної, правової набуває гуманістичної сутності, практичного виміру, демократичного змісту, соціальної спрямованості; функції сучасної держави характеризують її класову, національну і загальнолюдську сутність; в процесі реалізації функцій держави правові і неправові форми реалізації взаємопов'язані і взаємопереходять один в одного: по–перше неправові форми передують реалізації правових форм, а неправові форми забезпечують реалізацію правових форм [15, с. 30].

Функція захисту прав і свобод людини і громадянина є мірою свободи та визначає розвиток демократії і законодавства держави та суспільства. В умовах розбудови громадянського суспільства функція захисту прав та свобод людини і громадянина є однією із провідних функцій, демократичної, правової держави, наявність якої визначає стратегічний напрям діяльності сучасної Української держави і створює передумови для подальшого розвитку України в напрямі інтеграції до світового та європейського політичного і правового простору. У зв'язку з цим, забезпечення діалектичної єдності та гармонії у взаємодії між системою проголошених прав і свобод та системою їх гарантування, у якій виникла значна низка проблем, потребує створення адекватного фінансового, організаційного, правового забезпечення, цілісної, внутрішньо узгодженої системи права, що відповідає сучасним суспільним потребам, відповідної юридичної техніки і процедури [16, с. 40].

Сприяючи розвитку ринкових відносин, соціальна, правова держава реалізує свою економічну функцію шляхом створення економічних програм, прийняття соціально спрямованого бюджету, впливу на процеси ціноутворення, ліквідації монополії у галузі виробництва і торгівлі, зваженого економічно ефективного та соціально справедливого оподаткування, справедливого перерозподілу доходів населення тощо.

Світовий досвід показує, наскільки важливо в ринкових умовах визначити баланс у сфері економічної діяльності держави між ринковою свободою і державним регулюванням економіки. Розвиток ринкової економіки не має призводити до посилення її державного регулювання: саморегулювання економічною діяльністю має відбуватись одночасно із новими методами державного регулювання, використовуючи такі гнучкі методи, як запровадження виважених податків, збалансований, науково обґрунтований, соціально спрямований бюджет, створення обґрунтованих економічно прорахованих соціальних програм, що відбивають юридичні стандарти нової моделі економіки.

Однією із основних внутрішніх функцій сучасної держави, як соціальної, правової, є функція сприяння розвитку культури та виховання. Цей напрям у діяльності держави зумовлений природним правом і спрямований на правове забезпечення культурних прав людини, виховання громадян на демократичних принципах – справедливості, свободи, гласності, плюралізму, відкритості, поваги до прав людини і загальнолюдських цінностей. З аналізу такої функції очевидно, що демократизація українського суспільства, поглиблення політичної і правової реформ в Україні потребують створення більш досконалої концепції формування правової культури в Україні та прийняття Державної програми формування правової культури громадян, а також прийняття нової Державної програми розвитку юридичної науки і освіти [17, с. 82].

В умовах воєнних дій, демократизації українського суспільства, вибору європейського шляху розвитку нашої країни, існує гостра потреба у переосмисленні функцій

законності та правопорядку. Нові воєнно–політичні реалії зумовлюють необхідність нових підходів до реформування системи органів правопорядку, створення нової концепції правоохоронної діяльності, визначення місця органів сектору безпеки у системі законності та правопорядку, переосмислення в ній їх ролі.

Висновки. Таким чином, варто наголосити, що з метою уточнення поняття, адаптування до сфери здійснення внутрішньої політики та конкретно–історичних умов пропонується визначити внутрішні функції як основні напрями внутрішньої діяльності, в рамках верховенства права, спрямовані на розв’язання конкретних завдань за напрямками розвитку громадянського суспільства та спрямуванням на демократизацію суспільного життя, захист прав і свобод людини і громадянина, забезпечення принципів соціальної справедливості.

Схожість, аналогічність або збіг основних функцій багатьох існуючих сьогодні держав свідчить про зближення їх соціальної сутності і про втілення нового політичного мислення у сучасні міжнародні відносини, про посилення взаємозалежності і взаємозв’язку всіх країн, про об’єктивно зумовлену поступову консолідацію зусиль більшості народів світу у розв’язанні надто серйозних глобальних проблем, у тому числі воєнного характеру.

Тому варто прогнозувати появу нових, стратегічних напрямів діяльності України, залежно від конкретно–історичних умов, а окремі елементи (підфункції) певної функції можуть набувати самостійного значення, ставати окремими функціями – функція забезпечення національної безпеки [18], яка визначатиме актуальні загрози та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України й окреслить основи для планування і реалізації державної політики у відстоюванні незалежності і державного суверенітету; відновленні територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільному розвитку, насамперед розвитку людського капіталу; захисті прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейській і євроатлантичній інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мотиль І. І. Основні внутрішні функції української держави : монографія. Київ : ТОВ «ВБ» Аванпост–Прим», 2008. 183 с.
2. Погорілко В. Ф. Функції Української держави та їх правові основи. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2004. № 1. С. 8–12.
3. Рабинович П., Лобода Ю. Соціальна сутність держави: теоретико–методологічні засади. *Право України*. 2001. № 8. С. 41–44.
4. Гусарев С. Д. Соціальна сфера – основний критерій у класифікаціях юридичної діяльності. *Підприємство, господарство і право*. 2005. №9. С. 45–48.
5. Петришин О. В. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк та ін. Харків : Право, 2014. – 366 с.
6. Бондаренко А. Форми реалізації правозахисної функції сучасної держави: до постановки проблеми. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 282–288. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_6_49
7. Копча В. В. Правозахисна функція держав Центральної Європи: теоретичні та порівняльно–правові аспекти : монографія. Херсон : Гельветика, 2020. 394 с.
8. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96–ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96>
9. Копча В. В. Правозахисна функція держави: доктринальні підходи до розуміння. *Публічне право*. 2019. № 2 (34). С. 132–140.
10. Задихайло Д. Сучасні функції держави в контексті модернізації конституційно–правового регулювання. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 2. С. 232–240.
11. Лемак О., Лемак В. Функції сучасної держави: новий зміст в умовах глобалізації. *Публічне право*. 2011. № 1. С. 108–115.
12. Сало В. І. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2007. 220 с.
13. Бандура О. О. Основні цінності права як системи *Право України*. – 2008. – № 5. – С. 14–20.
14. Мотиль І. І. Становлення та розвиток поняття функцій сучасної правової держави. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 47–51
15. Вартович А. М. Проблеми та перспективи побудови правової держави в Україні. *Право України*. 2014. № 1. С. 29–35.
16. Пильгун Н. В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 26. Серія «Право». С. 40–43.
17. Копієвська О. Р. Правове регулювання відносин у сфері культури. *Право України*. 2010. № 8. С. 82–84.
18. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14 верес. 2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>